

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ
SÜRELİ YAYINLAR

KAYIT NO: 50.37628

ADI: 19 Mayıs

CİLT:

SAYI: 44

YIL: 1940

19

MAYIS SAMSUN

Cilt : V

Nisan 1940

Sayı : 44

19 MAYIS

5039628
1940, 44

Samsun Halkevi Mecmuası

Cilt : V Nisan 1940 Sayı : 44

BİR KAÇ SÖZ

Dört buçuk yıl önce, Cumhuriyetin onikinci yıl dönümünde, tesis edilerek ilk sayısını 1 İkciteşrin 1935 te neşreden 19 MAYIS Mecmuamız, İkciteşrin 1939 tarihini taşıyan 43 üncü sayısından sonra bir müddet çıkamadı. Bunun sebebini : — Halkevleri öğrettiği, seçimlerin iki yılda bir yapılmasını âmir bulunduğundan — diğer komitelerle birlikte müddetleri dolan komitemiz üyelerinin de Şubat 940 ta yapılan yeni seçiminde aramak lâzımdır.

Bu yeni seçimde : Dil, Tarih, Edebiyat komitesi tamamen yeni arkadaşlardan vücade geldi. Mecmua için yeni hazırlıkların gerekli - liği, yazı, kâğıt ve tabi işlerindeki değişiklikler bu gecikmeyi zoruri kıldı. Okuyucularımızın, bunu, müsamaha ile karşılayacaklarını umuyoruz.

Mecmua, — çerçevesinin müsaadesi nis - betinde — edebiyat, içtimaiyat, folklor, tarih, şiir, fikir hayatı, bibliyografya, tercüme, gençlik, halkevi postası. . gibi bölümleri ihtiva etmeğe çalışacaktır..

Dört sene gibi oldukça uzun bir zaman içinde mecmuamızı devam ettirmeğe muvaf - fak olan arkadaşlarımıza teşekkür, borcumuzdur.

Arkadaşlarımızın 43 üncü sayıya kadar büyüttüğü bu Halkevi çocuğunu, muntazam bir şekilde yaşatabilirsek, vazifemizi yapmış ol - manın sevincini duyacağız.

İçtimaiyat :

İŞ BÖLÜMÜ

Yazan : Hazım Berge

Samsun Lisesi Filozofi ve Sosyoloji Muallimi

Tarihte ilerlendikçe iş bölümünün inkişafına şahit oluyoruz. Bu inkişaf zaruri bir takım sebeplerle husule gelmektedir. İş bölümünün inkişafı ilerledikçe sebepleri şuurlu bir hale gelmiştir. Cemiyetler son asrın nihayetlerine kadar onun hakkında hiç bir şura sahip değil iken tesirlerine tabi olmuşlardır. Böyle olmakla beraber bir çok mütefekkirler iş bölümünün ehemmiyetini takdir etmişlerdi. Fakat ilk defa onun nazariyesini ortaya atmağa teşebbüs eden [ADAM SMİTH] dir.

İş Bölümü Hakkında

ADAM SMİTH'in Nazariyesi : İş bölümü hakkında Adam Smith'in nazariyesi kat'i olduğu kadar basittir. 3 misal ve bir prensip bu nazariyenin esasını teşkil eder.

1 — İğne yapmak için 18 amele aralarında vazifeleri bölerek çalışırlarsa yalnız çalıştıkları halde yapacakları miktardan 200 defa daha fazla iğne yaparlar.

2 — Bir demirci yalnız çivi yaparsa adi demirciden 10 misli çivi yapar.

3 — Bugün bir amele iş bölümü sayesinde Afrika çölleri reislerinden daha iyi yaşamaktadır.

Misaller bunlar prensip de mubadeledir. İnsanlarda müba - dele meyli vardır. Bu meyle tâbi olarak ticarî münasebetlere başlayan fertler iş bölümünün faydalarını idrâk etmeğe başlarlar. Mübadele sayesinde müstakil san'atlar ve ihtisaslaşma meydana gelir. Başkaları için lüzumlu olan eşyayı istihsal ederek kendi - sinin muhtaç olduğu diğer eşyayı onlardan karşılıklı olarak almak gibi fertlerin menfaat düşüncelerinden umumî menfaatlara uygun bir sistem teşekkül eder.

Adam Smith Naza-riyesinin Tenkidi : Adam Smith öyle bir prensipten hareket ediyor ki güya iş bölümünün mahiyetini, rölünü, sebebini anlamak için her ferdin iş bölümü hakkında usulsuz şekilde edindiği bilgileri tahlil etmek kâfimiş gibi düşünüyor; böyle bir metod ilmi bir netice vere mez. Müşahedesiz tetkike başladığı ve bugünkü sosyal şartlara uygun gelen bir faraziyeyi maziye ve istikbale teşmil ettiği için tarih ve etnoğrafya malûmatı Adam Smith'in iş bölümü hakkındaki düşüncelerinin ilmi bir değeri olmadığını göstermiştir. Filhakika etnoğrafya tetkikleri gösteriyorki bazı kavimlerde mübadele nadir hatta bir kısmında hiç yoktur. Müverriblerin yazdıklarına göre Roma medeniyetinde alış veriş istisnâ bir muamele idi. Adeta bugün resmî muamele ile yapılan mübadele tarzına benzerdi. Bu cemiyetlerde mübadele olmadığı halde iş bölümü fevkalâde inkişaf etmişti. [Etnoğrafya] ve [Tarih] in bu verileri iş bölümü ile mübadele arasında zaruri rabita bulunmadığını gösterir. Zaten iş bölümünün sahası menfaat fikri sahasından çok geniştir. İş bölümü iptidai cemiyetlere hayatî uzviyelere kadar hulûl eder.

Adam Smith'in gösterdiği gibi mübadele iş bölümünün sebebi değil belki neticesidir. Mübadele iki şahıstan her birinin kendine kâfi gelememesini ve karşılıklı olarak biri birinin ihtiyaçlarını tamamlayan fertlerin yekdiğerine tâbi olduğunu ifade eder. Bu itibarla fertler arasında iş bölümü bulunmayan mütecanis sosyetelerde mübadele yoktur. Mübadelenin ilk şartı iş bölümüdür.

İş Bölümü Hakkında Bi-yolojik Teori ve Tenkidi : Fizyoloji ilminin ilerlemesi iş bölümünün canlılar alemine kadar girdiğini gösterdi. Bunlardan cesaret alan bazı biyolojist içtimaiyatçılar sosyete içindeki iş bölümünü tabiat ilimlerindeki [Differen tiation—başkalaşma] kanununa irca ettiler. Bunlar sosyete içindeki iş bölümünün sun'î bir tarzda gaye göze terek vaki olmadığını belki bir sevki tabii gibi hayat kanunlarının, tabii istifanın neticesinde husule geldiğini ileri sürdüler. Bu biyolojik teori [İndividualizme] in ifratlarından bizi kurtarmaları itibarile faydalıdır. Fakat sosyal şeniyet uzvi şeniyete nazaran daha kompleks olduğu için birinden diğeri netice çıkarılmaz. Uzviyet içindeki iş bölümü ile cemiyet dahilindeki iş bölümü arasında

büyük farklar vardır. Canlılık aleminde her uzuv yalnız bir vazifeye kabiliyetli o'duğu halde sosyete içinde fert bir çok işler yapmağa kabiliyetlidir. Uzviyette her uzvun muayyen ve değişmez bir rolü vardır. Halbuki cemiyette vazife insanlara değişmez bir surette tanzim edilmiş değildir.

Romanın ilk zamanlarında avam sınıfından olan bir insan asillere tahsis edilmeyen her hangi bir işi yapmağa teşebbüs edebilirdi. Fizyolojik iş bölümünde dimağa indirilen bir darbe bütün uzviyetin işten kalmasına sebep olduğu halde cemiyetlerde bir hükûmet merkezi zaptolunsa diğer tarafta bir başka hükûmet merkezi tesis edilebilir. İnsan cemiyetlerindeki iş bölümünde daha fazla bir istiklâl mevcuttur. Fert cemiyet içinde farklı işler yapmağa liyakatlidir. Canlılık aleminde her uzuv bir tek vazifeye kabiliyetlidir. Cemiyetteki iş bölümü tabiatın daha müteal tekâmül safhasına tekabül ettiğinden uzviyeti idare eden kanunlarla izah etmek doğru olamaz.

İş Bölümü ve Muhtelif Neviler

Dünkü ve bugünkü iş bölümü arasında uçurumlar vardır. Orta zamandaki iş bölümü büyük sanayi devrindeki iş bölümü değildir. Bugün makineler ilerlemiş olduğundan işçiler ihtisas sahibi değildir. Müsbet bir tetkikat yapabilmek için iş bölümünün ne olup ne olmadığını ve muhtelif nevilerinin hususiyetlerini göstermek lazımdır.

İşlerin bölünmesi ve birleşmesi tabirleri bir birine zıt gibi görünürse de böyle değildir. İş bölümünde yalnız işlerin ayrılması değil iş birliği de vardır. İş bölümünü ; bölünme ve fertlerin ayrılması manasına kullanırsak hata yapmış oluruz. Çünkü bölünen işler biri diğeri tamamlamaktadır. Fakat iş birliğinden bir madencinin aynı zamanda çiftçilik yapması kabilinden başka başka mahiyette olan işlerin bir şahıs tarafından yapılması manası çıkartılırsa o vakit iş bölümü iş birliğinin tamamen zıttı olur. Burada iş bölümü vardır denemez. İş bölümü yardımlaşma fikrinin husulü ve faaliyetin muhtelif ellere geçmesiyle başlar. Fakat yalnız başına fertler arasındaki yardımlaşma ile iş bölümü husule gelemez. Bir çok insanlar bir direği sürüklemek veya bir tarlayı eşmek için birleşmelerinde iş bölümü yoktur. Burada yalnız

cehtlerin inzimamı vardır. İş bölümü olmak için yalnız cehtlerin bir birine inzimamı kâfi değildir. Fertlerin muhtelif surette çalışmaları ve her birinin o işin bir kısmını yapmak üzere birleşmeleri lâzımdır.

Yaptığımız tahlillerle iş bölümünün ne olduğunu öğrendik. Fakat yalnız bu kadar kâfi değildir. İş bölümünün muhtelif nevelerine ait olan vasıfları unutmamak icap eder.

Adam Smith'in toplu iğnelerini imal edenlerle çiviye döküp düzeltenler ve gündelikçinin elbiselerini hazırlayan fertlerin tâbi oldukları iş bölümü aynı plânda gösterilemez. Elbise son şekline gelmeden evvel müstakil bir kaç iktisat sisteminden geçer. Çoban, hallaç, iplikçi, dokumacı, boyacı, terzi, elbisenin hazırlanmasına çalışır, malın sahipleri daima değişmektedir. İğnenin yapılmasında mal sahibi ve iktisat sistemi değişmez. Yalnız aynı iktisat sistemi içinde [Ameliyelerin tahlili] ni görürüz. Evvelce bir işçi tarafından görülen iş 18 amele tarafından görülür. Mahsul elden ele geçer. Fakat sahibini değiştirmez. Burada müstakil şubelere bölünme yok, sadece bir şube dahilinde işlerin taksimi vardır. Çivi yapan demircinin hali daha başkadır. Bu demirci çivinin toplu iğnede olduğu gibi yalnız bir kısmını yapmaz. Fakat yalnız çivi yapmakla uğraşır. Çivi ne muhtelif işçinin ne de müteaddit sahibin elinden geçer. Çivi aynı iktisat sistemi içinde bir el tarafından yapılır. Bu hadise ameliyelerin tahlilinden farklıdır. İstihsal [Mütevalli dilimler — Tranches succesives] halinde değil [Muhallif şubeler — Branches divergentes] halindedir. Burada tam manasile ihtisas kendini gösterir. Fakat ihtisasın da neveleri var. Bir cins iş dahil bulunduğu iktisat sisteminden ayrılır. Bir [Müstakil meslek] teşkil eder. Aile içinden ayrılan lokantacılık gibi bazen ihtisaslanmış san'atlar bir çok tali şubelere ayrılır. Meselâ : marangozluk, doğramacılık, yük arabaları imali gibi. Bazen de eskiden bulunmayan yeni meslekler doğar. Meselâ : fotoğrafçılık cam veya velospit imalinde hal böyledir. Burada bölüm değil hakikî bir yaratma mevcuttur. Bu tahliller bize gösteriyorki iş bölümü mücerret bir kelimedir. Hakikatta iş bölümü değil muhtelif hususiyetlerle ayrılan iş bölümleri vardır.

İş Bölümü Hakkında Karl Bücher'in Nazariyesi ve Tenkidi

Karl Bücher [İktisadî millinin menşeleri] adlı kitabında eko-

nomik faaliyetin istihsal ve istihlâk şekline nazaran 4 safhası bulunduğunu ve bu çağlara göre bütün iktisadî sistemlerin tahavvül ettiği cihetle iş bölümünde bu iktisadî safhalara göre tahavvülünün zarurî olduğunu iddia eder.

Bücher'in tesis ettiği ekonomi tipler şunlardır :

1 — Aile ekonomisi : — Bu tip ekonomide istihsal edilen mallar istihsal edildikleri aile zümresi içinde istihlâk edilir. Mübadele yoktur. Aile kendi istihlâkine kifayet edecek derecede istihsal yapar.

2 — Şehir ekonomisi : — Müstahsil ile müşteriler arasında doğrudan doğruya mübadele vardır. Müstahsiller kendilerine ve şehirde yaşayan mahdut müşterilerine ait olmak üzere istihsal yaparlar. İşler ekseriya sipariş üzerine yapılır. Müstahsiller materyellerini bizzat tedarik ederler. Bir kısmıda bunu müşterilerinden alır.

3 — Milli ekonomi : — Müstahsil ile müstehlik arasına tüccar denen mütevassıt girmiştir. Müşteri malı elden ele geçtikten sonra alabilir. Ameleye ücret veren ve iptidai maddeyi tedarik eden tacirdir. İş yapmak için sipariş beklenmez. Müşterinin amele ile doğrudan doğruya teması yoktur. Müstehlik malı tacirden alır. Milli ekonomide mübadele şehir pazarının sınırlarını aşar. Tacirler şehirden şehire panayırdan panayıra dolaşırlar ve tanımadıkları müşterilere satış yaparlar.

4 — Milletler arası ekonomi : — Bu ekonomi tipinde mübadele milletler arasında olur. Büyük sanayi; büyük sermayedarlar sayesinde istihsalatlarını hudutsuz şekilde genişletir ve çeşitlendirir.

Karl Bücher'in nazariyesi doğru ise aile ekonomisinden, şehir ekonomisine, şehir ekonomisinden milli ekonomiye.. İlh geçtikçe iş bölümünün tahavvül etmesi lâzımdır. Fakat bu iktisadî çağlarla iş bölümünün muhtelif şekilleri arasında bir münasebet olmadığını tahkik edebiliriz. Meselâ : [Décomposition des opérations — ameliyelerin tahlili] ni nazarı itibara alalım, Ameliyelerin tahlili büyük sanayiın farkı vasfıdır. [Manifaktör] den [Maşinafaktör] devreye geçtikçe iş bölümünün tahlili şeklinin ehemmiyet kazandığı görülür. El işlerinden mahdut bir kunduracı tezgâhında muhtelif işte [On] sınıf amele çalıştığı halde bir fabrikada [Elli] sınıf amele

görüldür. Bu doğru fakat yegâne hakikat olamaz. Çünkü iktisat tarihi gösteriyorki Roma familyalarında [ameliyelerin tahlili] oldukça ilerlemişti. Başkası için mal yapmak fikri henüz mevcut değil iken san'atta ihtisas epeyce ilerlemişti. Orta zaman manastırlarında kitapçılık bazı kral saraylarında silâhçılık san'atlarının terakki etmiş olması bu hususta vazih fikirler verir.

K. Bücher [müstakil mesleklerin] teşekkülüne aile ekonomisinden şehir ekonomisine geçerken tesadüf edildiğini söyler. Filhakika bu intikal devresinde pazar ve panayırların teessüsü, mübadelenin başlaması ile bir çok san'atlar aileden ayrılmışlardır.

Aile içinde çorap örme bırakılıyor şehirde çorapçı çorapları imal ediyor. Aile içinde yapılan demir ve ağaç işleri de böyle... Fakat buna yalnız aile ekonomisinden şehir ekonomisine geçerken tesadüf etmiyoruz. Milletler arası ekonomi devrinde bile aile sinesinde diğer san'atların ayrıldığını görüyoruz. Meselâ: Çamaşır evde yıkanırken şimdi hariçte yıkanıyor, bizde hiç olmazsa yakalar hariçte kolalanıyor, yemek lokantadan tedarik olunuyor.

Muasır devirlerde yeni doğan meslekler gayet çoktur. Fakat bundan evvelki devirlerde de ibda vardır. Her halde bir tekerleğin, aynanın keşfi ile doğan yenilikler buhar ve elektriğin keşfinden çıkan yeniliklerden daha az değildir.

Hulâsa iş bölümünün bazı şekillerile ekonomik tiplerin bazı devirleri arasında hususî bir irtibat var. Fakat bu yalnız o devirlere mahsus değildir. İş bölümünün muhtelif nevilerile iktisadi çağlar arasında illiyet münasebeti bulunduğunu tasavvur etmek yanlışır.

Emile Durkheim'in Müsbet izahı

Fransız içtimaiyat mektebinin müessislerinden [Emile Durkheim] [Divisi on du taravail sosyal — İçtimai iş bölümü] adlı kitabında iş bölümünü tetkik etmiştir. Durkheim yukarda bahsettiğimiz klâsik iktisatçılara cevap olmak üzere iş bölümünün sebebinin kendi benliğimize dönmekle değil belki içtimai hadiselerin en haricî kısımlarının etüdü ile anlaşılabilir; Bu muadelenin anahtarı morfolojik realitedir diyor.

Filhakika çok zaman cemiyetlerin harici bünyelerini yani kesafetin bulunup bulunmamasını yahut cemiyetlerin büyük veya küçük olup olmadığını ve bunların ehemmiyeti haiz tesirlerini nazarı itibare almadılar. İktisatçılar pazar ve panayırların büyüklük veya küçüklüğünün ehemmiyetini izah ettiler. Bunun satıcılara, hesaplarına sınaî tahavvüllere tesirlerini gösterdiler. Fakat cemiyet bünyelerinin zorlayıcılığını ve kendine has tesirlerini fark ve ayırt edemediler. [Pozitivizm] ve [Sosyalizm] cemiyetlerin bu sui genêris zorlayıcılığına nazarı dikkati celbettiler. Emile Dürkheim de iş bölümünün sosyal sebeplerini ararken bu zorlayıcı sebepleri ortaya çıkarmıştır. Hakikaten şayanı dikkattir ki iş bölümünün en ziyade inkişaf ettiği sosyetelerin bazı hususî vasıfları vardır. Bunlar en büyük ve kesafeti en çok olan cemiyetlerdir.

Sosyeteyi teşkil eden fert ve grupların bir merkez etrafında sıklaşmak üzere toplandığı yerlerdir. Bu iki hadise arasındaki bağılık o kadar zaruridir ki [İş bölümü cemiyetlerin hacim ve kesafetile müteneşip olarak tahavvül eder] denilebilir. Bu iki hadise arasında sebebiyet münasebeti bulunup bulunmadığını anlamak için biyoloji ilminin delillerinden istifade kifayet eder. Darwin beraber yaşayan aynı cinsten canlılar arasında rekabetin daha şiddetli olduğunu isbat etmiştir. Nebatlar ve hayvanlar dar bir yerde çoğaldırları ancak biri birinden başka olmak şartile yaşamağa devam edebilirler. Aynı neviden [On] böceğin yaşamağa madığı yerde başka başka nevilere yüzlerce böcek barınabilir. Canlılar arasındaki şiddetli rekabet farklılaşmağı icap eder. Dar bir yerde tekâşüf eden insan topluluğuna Dürkheim tarafından tatbik olunan kanun budur. Mahdut bir sahada insanlar çoğalınca ister istemez iş bölümünü kabule mecbur olurlar. İş bölümü fertler arasındaki geçinme rekabetini hafifleterek bir arada yaşamağı temin eder. Dar bir yerde toplanan insanların meslekleri sayılı olsaydı aradaki rekabet dayanılmayacak bir dereceye varırdı. Fakat iş bölümü sayesinde meslekler çoğalır ve nüfus sıklığına rağmen yaşamak kolaylaşır. Ne şapkacı kunduracının, ne göz hekimi sinir hekiminin müşterisini elinden almaz, rahip ve muharrir âlim ve san'atkâr aynı hedefe doğru yürümezler. Şu halde insanlar sulh ve refah içinde beraber yaşamak isterlerse yalnız

ekonomide değil istihsal sistemlerinin her birinde ihtisası arama-
lıdır. Sosyal sıklık rekabetini artırdıkça fertleri açılma-
mış yollara sevkeder. Bu tazyık onları hemen her istikamete
dağıtır. [Auguste Comte] in dediği gibi bu şartlar altında her
ferdin [daha ince vasıtalarla başka surette güçleşecek olan hayatı
temin etmeleri] elbette lâzım ve zaruridir. Böylece yaşadığımız
sosyetelerde iş bölümünün cemiyet bünyesinin neticesi olarak
fertler için bir ihtiyaç halini aldığı ve onun görülmedik inkişafı
izah edilmiş olur.

GENÇLİĞİM

Gençliğim ve ben :

Bir birini anlayan ve seven

İki eski arkadaşız.

Onda, benim gönlüm, aşkım, heyecanım,

İhtirasım, helecenim

Bende, onun hasreti ve hülyası

Ve bin bir rüyası

Var.

Onunla ben :

Uzun yılların zevkini, kederini

Sevkin, elemi

Bir yudum su gibi birlikte içtik.

Tükenmiyeceğini sandığımız

Ebediliğine kandığımız

Aşk ve ihtiras yollarını

Bir şimşek hızıyla birlikte geçtik.

Gençliğim ve ben :

Birbirinin uğrunda ölen

İki vefalı yoldaşız.

Beni çekemiyenler kabahatı, gençliğimde

Onu kıskananlar kusurları benliğimde

Buldular.

O, bana kabahat olduğuna üzgün,

Ben, bu şaş ve çarpık görüşlere kışkık

Yalnız,

Vatana ve güzelliğe taptık

Ve bunu kendimize din yaptık.

Bu sebepten:

19 Mayıs, Nisan 1940

Onunla ben :

İkbalın, idbarın kucığında,

Ve bu eşsiz vatanın dört bucağında,

Cephelerde,

İhtilaller, isyanlar içinde

Ve bunların dışında

Hep birbirimize dayandık ,

İdealimizi kazandık.

Gençliğim ve ben:

Bir birine güvenen

İki samimi kardeşiz.

Bu gün onu gönlümün hasretine gömerken

Ve ondan ayrılıp kendi içime dönerken

Çetin bir müfettiş gibi,

Müşterek muhasebelerimizi yapıyorum,

Zat ve zaman hesaplarımıza bakıyorum :

Defterlerimizde, ne hâk, ne silinti

Ne zulümden, tecavüzden bir tıltı

Ne hile, ne dubara

Ne riya, ne müdara

Var.

El etek öpmenin

Yüz suyu dökmenin

Kaydini bulamıyorum.

Onunla, ben :

Her işte ve her zaman

Tiliz ve yaman

Bir hâkim gibi

Daima vicdanlarımızın ışıği altında çalışıyoruz

Kuduz kıskançlıkların, sinsî saldırıları önünden

Omuz silkerek geçmesine alışıyoruz

Yalana, riyaya

Gençliğim

Kine, iftiraya

Ve bütün kirlî ve kötü ihtiraslara karşı

Kapılarımızı kapıyoruz.

Ve her şeyden üstün olan

İdeal ve gönül zenginliğine tapıyoruz.

22/2/940

Orhan Güvenç

S O N S U Z L U K

Başın avuçlarında, an,

Düşün bir uzak günü ki :

Ne elin var, ne başın var !.

Ne bahtiyarsın o zaman,

O sonsuz toprak günü ki :

Ne gözün var, ne yaşın var !.

Kaybulmuş kemiğin, etin;

Ne acıyı duyan gönlün,

Ne kurtlarla savaşın var.

Ne de son mağlubiyetin...

Gam, arasa seni bir gün :

Ne yerin var, ne taşın var.

Şadi Usal

SAMSUN - ÇARŞAMBA TÜRKÜSÜ

Yazan : Abdülkadir Karahan

1939 İlk kânunun son akşamlarından biri idi. Koyu bulutlarla kapanık bir gök altında, sıkıcı, ağır bir hava içinde — yalnızlığın bir dağ gibi omuzlarına çöktüğü — nadir ve fakat karanlık saatlerimden birini yaşıyordum. Birden, ölçülü bir tenor sesi, beni, beşiğinde salladığım melâlden uyardı. Bir âşık, bir ozan Samsun — Çarşamba türküsünü çalıyor ve terennüm ediyordu. O güne kadar bu türküyü İstanbul'da, İzmirde, Samsun'da... defalar ve defalarca dinlemiştim. Fakat neden bilmiyorum, bu sefer içimde bu nefis besteye karşı hudutsuz bir sevgi duydum? Gür, temiz, olgun bir erkek sesile gönlüm ürperiyor. Şairini ve müzisiyenini bilmediğim bu türkünün şimdi, çalanını ve söyleyenini de bilmiyordum. Ama bu ses bana, bu halk ruhundan süzülen ezginin heyecanını bütün güzelliğiyle yaşıtıyordu. Kelimeler, mermer bir oluğa bir arslan ağzından akan su şırıltısı ahengile, kulağıma çarpıyor, dimağımda muattar bir nefha esiyordu.. İçinde bulunduğum

atmosfer değişmişti; her şey bir anda büyümüş, elektriklenmiş gibi idi. Kıt'aların içine, muz kabuklarının içindeki öz gibi, saklanan mâna, armoni, ruh... bir kelime ile bedîi nefha beni çapçevre sarmıştı. Aşık, tok, pervasız ve yanık yanık söylüyordu :

Çarşambayı sel aldı;
Bir yar sevdim el aldı.
Keşki sevmez olaydım
Elim köyümde kaldı.

Oy ne imiş, ne imiş,
Kaderim böyle imiş.
Gizli sevda çekmesi,
Ateşten gömlek imiş.

Gözümün önünde yirmi yaşımda bir delikanlının hayali beliriyor. « Küçükükten bir yâr seven » bir genç. Lâkin günün birinde Çarşambayı sel, onun mini minnacık sevgilisini de el almıştır. Senelerdenberi çektiği gizli sevda ateşten bir gömlek gibi taze vücudunu yakıyor. Gün geçtikçe tahammülü azalmakta, bıçağın kemiğe dayandığını his etmektedir. Neden sevgilisini ona vermediler?. Kendine güveni olan delikanlı dayanamıyor, isyanını güç yenmektedir :

Kayalardan kayarım.
Yoktur benim ayarım
Ben bu dertten ölürsem :
Kaderime yanarım.

diyor. Fakat yâr'ın hayali, onu bir an bile rahat bırakmamakta, peşinde, gölgesi gibi dolaşmaktır. Ne yapsın? Billûr bir avizenin ışıkları gibi muhayyyesine çevrilen bu harikulâde sevgili hayali öylee orta derecede bir güzel silüeti değil ki ! « Balla yağrulmuş » bir dünya güzelidir bu! Mecnun, Leylâsının hayalına sormaktan kendini alamıyor :

Çarşambanın yağurdu.
Seni kimler doğurdu?
Seni doğuran ana,
Bal ile mi yağurdu?

Vefasız sevgili, ona söz vermişti : Ondan başkasının olmuyacaktı. Sözünde neden durmadı? Cevap verebilecek mi ? Oysaki, o, sözünde duruyor. Bununla neden övünmesin ?

Çarşambanın ortasında,
Akıyor ırmak.
Her yığitin kârı mıdır
Sözünde durmak ?

Bir aralık kaderine rıza göstermek üzere gönlünü, zorluyor. Mademki Tanrı, bu ebedî hicranı kendisine mukadder kılmış; ona düşen tahammül etmek değil midir ?

Çarşamba yazıları,
Körpedir kuzuları.
Allah alnıma yazmış
Şu kara yazıları.

Fakat hayır, tezat içindedir. Aşk, onu, iki anı birbirine benzemez bir hale getirmiştir. Ne yapıp yapacaktır. Sevgiliye yeni den kavuşmanın yollarını ara-

yacak. Şeytan, gönlünü vesveselerle dolduruyor. İşte içinde kin ve intikam ateşi yandı. Çünkü rakibi ile karşılaşmıştır. Artık başında akıldan zerre yok. Eli tabancasında! Bir kaç silâh sesi; yerde kendi yaşında bir delikanlı kanlar içinde yuvarlanıyor. Jandarmalar yetişti. Onu ite kaka götürüyorlar. Elleri kelepçelidir. Demek ömrünü hapsanede geçirecek ? Hayır. Ölümü sevgilisinin kolları arasına girerek tatmak istemişti. Mademki bu, olmayacaktır; o halde cezasını kendi elile kendisi verecek. Son defa etrafına bakınıyor. Yeşil ırmak köprüsü üzerinden geçiyorlar. Nehir, bu akşam üzeri hafif bir alaca kıvıllığa çalıyor. Yiğit adam, jandarma dipçigi altında hapse girer mi ?

Şu kıt'ayı tekrar etmek ve birden bire kendini köprüden, nehre bırakıvermek her şeyi halledecektir :

Çarşamba yollarında,
Kelepçe kollarında.
Allah canımı alsın
O yârın kollarında....

Delikanlı, ırmağın ceryanile, rüzgâra kapılmış bir yaprak gibi, sürükleniyor. Son bir defa dudakları kıpırdanmada. Mutlaka sevgilisini adını teleffuz etmiş olacak. Demek zalim hayal, onu, ölüm dakikalarında da yalnız bırakmıyor.

Gözlerimden iki iri damlanın yuvarlandığını ve yanaklarımı ıslattığını seziyorum. Ne o, bir kaç dakikalık bir hülya beni, ağlatmağa kâfi mi? Belki bu halk türküsünün bana tahayyül ettirdikleri, hiç bir zaman gerçek hayatta olmuş vak'alar değil. Fakat ne çıkar? Her şeyin güzel olması ve müessir bulunması için mutlaka gerçek olması gerekir mi?

Soğuk bir kış akşamında, hüznün ve meraretle dolu bir anımda, bu türkü, imdadıma yetiştirdi. Muhayyilemi, Çarşamba ufuklarında dolaştırdı; ve iki göz yaş damlası ile ferahladım. Kendimi bir kuş kadar hafif his ediyordum.

Bu türkünün bu son dinlenişi, bende Çarşambayı ziyaret arzusunun şiddetli bir ihtiyaç haline getirdi. Fakat yazık, ben Çarşamba seyahatini yapmadan,

zelzele felâketi yurdun geniş bir bölgesiyle birlikte bu sevimli kasabayı da alt üst etti. Bununla beraber ben, yine 1940 yılının ilk pazarlarından birinde, diz boyu kar varken, Çarşambaya gittim. Orada yıkılmış evleri, çökmüş köşkleri, harap olmuş konakları gördüm. Yeşil ırmak köprüsünün, üzerinde dakikalarca, dondurucu bir rüzgâr altında durdum. Nehir, koyu bakır rengi ile ve içinde büyük kar kütleleri taşıyarak akıyordu. Aklım, muhayyilem hep « Çarşambayı sel aldı » anonim şairinin hatıralarını araştırıyordu. Yazık! Şu taş taş üstünde bırakmayan zelzeleden sonra, bizim meçhul şairimiz sağ olsaydı, öz bir şiir heyecanıyla doldurulmuş ve yugrulmuş olan türküsünün ilk mısraını her halde değiştirir, ve: Çarşambayı yer aldı diye başlardı.

UNUTAMIYACAĞIM BİR AN

İngilizceden çeviren :
Emin Hekimgil

Ben bir katilim, çünkü, ilk defa hayatımda bir cinayet işledim. Öldürdüğüm bir insan değil, fakat bir kuştur. O, yıllardanberi bahçemde yaşayan ehlileşmiş kara bir kuştur... Karımla bahçeyi çapaladığımız, yahut otları temizlediğimiz zaman, hemen o gelir, etrafımızda dolaşır, topaktan kurtları, böcekleri bulup yutar, yanımızdan ayrılmazdı. Güneşte parlıyan siyahı sırtı ve sarı gagası ile korkmadan ayaklarımıza kadar sokulur ve kibirlice yanaşır. Onu, bilmem nasıl öldürdüm. Kuşlar bahçedeki bezelyelerin kabuklarını yarak içini yiyor, olmaları da açıp çürütüyorlardı. Taze sebzeleri de delik deşik edip bırakıyorlardı. Bu zararların önüne geçmek için tanıdıklarım bana, yapılacak yegâne iş kuşları, bir tüfekte korkutmak olduğunu söylediler. Ben de bir tüfek satın aldım, kuşları bununla korkutmağa karar verdim. Evvelce hiç tüfek elime almamış ve almakta istememişim. Çünkü hiç bir zaman tüfekte av yahut spor yapmayı arzu etmemiştim. Geçen gece hava yağmurlu idi, tüfeğimi tecrübe etmek için bahçeye çıktım. Olmamış bir bezelye tarlasının nihayetinde beklemeye başladım. Yüzlerce bezelye kabuğu açılmış ve hepsi çürümüştü. Tabii buna çok canım sıkılmıştı. Bunları düşünürken bezelyelerin arasında kımıldayan bir şey gördüm, bu, siyah bir kuştur. Onun bir karga olacağını düşünerek hemen, tüfeği omuzuma dayadım. Nişan alıp, tam tetiği düşürürken sanki birisi onun, benim siyah kuşum olduğunu ve karga olmadığını bana söyledi. Fakat duramadım, tetiği çekmiş bulundum. Tüfek patlarken o, biraz daha yaklaştı, ve başını yukarıya doğru kaldırdı. Ve hemen toprağın üstüne düştü; çırpınarak öldü. Buz gibi olmuşum, etrafıma dikkatlice kimse nin görüp görmediğine baktım. Hemen eğilerek onu yerden aldım, vücudu halâ titriyordu. Boğazıma bir şey tıkanmıştı, nefes alamıyordum. Anladım ki ehlileşmiş olan zavallı kuşum tüfeği çapa sanarak bana yaklaşmıştı. Bu karanlık gecede de

karnımı doyuracağını düşünmüş, bana yaklaşmıştı. Zavalıyı bahçenin baş tarafına gömdüm, onun belki yavrusuna yiyecek aramakta olduğunu düşünerek azap çekiyordum. Mantıksız olmadığımı biliyor, fakat elimden de bir şey gelmiyordu. Hemen eve giderek tüfeği bir kenara attım, ve çocuk gibi ağlamağa başladım. Bahçedeki bu cinayeti hiç unutamıyor, onun bana canlı bakışlarını, sebepsiz yere ansızın ölüşünü daima düşünerek üzüliyordum. Ben çok zayıf fikirli, yahut kadınlaşmış değilim, ihtimalki tanıdığım her

kesten daha iyi bir insanım. Eğer bir harp olsaydı karşımdaki düşmanları öldüreceğimi ve bir bombardıman tayyaresile uça-bileceğimi ve hiç bir korkuya uğramıyacağımı zannediyorum. Fakat zavallı bir kuşu sebepsiz yere öldürdüğümünden azap çekiyordum. Bundan sonra bahçemdeki kuşlara hiç dokunmamağa karar verdim. Bezelyelerimi yiyebilir, bahçemin her tarafını harap edebilirler. Bahçede onların benden daha çok hakları olduğunu zannediyorum. Sonradan baktımki kara kuşlar artık ne bezelyelere, ve ne de sebzelere zarar vermiyorlar.

Dergimiz tarafından parça parça neşredilmekte olan,

Kâzım Dilcimen'in

CANİK BEYLERİ

Pek yakında, broşür halinde yine dergimiz tarafından resimli ve haritalı olarak neşredileceğinden ayrıca dergide neşredilmesinden vazgeçilmiştir.

MECMUA

DÜŞÜNCELER

İngilizceden tercüme eden :

Şadi Usal

- § İnsanlar ef'ali mülâhaza eder. Allah niyetleri tartar.
- § Mesai daima muvaffakiyettir, muvaffakiyete iktiran etmiyen sayü gayret, cehit ve ikdam ile müterafık olmyan muvaffakiyetten daha büyüktür.
- § Büyük işler kuvvet ile değil, sebat ve ikdam ile başanılır.
- § Senden bir hata sadır olduğu vakit ona uzun uzadıya dahi kalma. Onun sebebini bul, ondan bir hikmet al ve sonra ileriye bak. Hatalar aklın alması lâzım gelen derslerdir. Mazi değiştirilemez; fakat istikbale hâkim olabiliriz.
- § Tekzip için, red ve cerh için, münderecatına inanıp aynen kabul için, bir muhavere ve hitabe mevzuu bulmak için okuma. Ancak tartmak ve mülâhaza etmek için oku.
- § Hakikî büyüklük: küçük şeylerde büyük olmaktan ibarettir.
- § Altın fazilet güneşinin gurub ettiği yerlerde en çok parlar. Parlamak için gaip güneşlerden müsaade alan yıldızlar gibi.
- § Her asil seciyenin temeli mutlak samimiyettir.
- § Gerek ruhanî olsun, gerek cismanî olsun, tahrik edici bir kuvvete başı boş bir meyil ve teveccüh ibzal etmek, karakterin kuvvetini kaybeylemek yahut tenzil veya tahrip etmektir.
- § İtiyat bir kablodur; biz her gün onun bir ipliğini öreriz ve sonra o, okadar kuvvetli olur ki biz koparamayız.
- § Bir iş ek, bir huy biçersin. Bir huy ek, bir karakter biçersin. Bir karakter ek, bir kader biçersin.
- § Vicdan ile servet daima komşu olmazlar.
- § Yaralı bir vicdan cenneti bile cennetlikten çıkarabilir.
- § Bir kadını idare edebilen erkek, bir milleti idare edebilir.
- § Bir kadın yabancı bir diyardır. Bir erkek orada erken de sakın olsa, âdetleri, siyasiyatı ve lisani tamamilen anlıyamaz.
- § Doğruluk bütün bilginin temeli ve bütün sosyetelerin çimentosudur.

Toplayan : Fuad Pınardağ

Vezirköprü Gazi İlkokulu Başöğretmeni

A :

- 1 — Arpa kılçıksız olmaz
 2 — Aç it fırın yıkar
 3 — Aç maymun oynamaz
 4 — Araba devrilince yol gösteren çok olur
 5 — Avlamasını bilmiyen köpek koyuna kurt getirir.
 6 — Akar suya dayanma, il oğluna inanma
 7 — Arık öküze bıçak olmaz
 8 — Akşamın işini sabaha bırakma
 9 — Ak koyunu görüp içi dolu yağ sanma
 10 — Âlet işler, el övünür
 11 — Alçak eşeğe binmesi kolay olur
 12 — Alçak yere yatma sel alır, yüksek yere yatma yel alır
 13 — Al kaşağıyı gir ahıra yarası olan kocunur
 14 — Avcı avında, yolcu yolunda gerek
 15 — Ay ışığında ceviz silkinmez
 16 — At binenin silâh kuşanının
 17 — Ağaç fidan iken eğilir.
 18 — Ağaç dalı ile gürler
 19 — At ölür meydan kalır, yiğit olur şanı kalır
 20 — Ata dosta gibi bakmalı, düşman gibi binmeli
- 21 — Atı zabteden gemidir
 22 — Arslan ağzından av alınmaz
 23 — Armut ağacından uzak düşmez
 24 — Arı bal alacak çiçeği bilir
 25 — Alma alı, satma doru, bin yağıza, sakla kır
 26 — Ağır kakmayı yel kaldır maz
 27 — Ateş olmiyan yerden duman çıkmaz

B :

- 28 — Bağlı arslana tavşan bile hücum eder
 29 — Bal bal demekle ağız tatlanmaz
 30 — Bir fıçı sirkeden ziyade bir damla balla sinek tutulur
 31 — Bir koyundan iki deri çıkmaz
 32 — Boş çuval durmaz
 33 — Boş torba ile at tutulmaz
 34 — Bugünün tavuğu yarınki kazdan iyidir
 35 — Baskısız yargayı yel, sahipsiz tahtayı il alır
 36 — Bağa git izin olsun, üzüm yemeğe yüzün olsun
 37 — Yağla yavşan, sirke ile tavşan
 38 — Bereket sapanın ucunda dır

Ç :

- 39 — Çamur olmadan hamur olmaz
 40 — Çağrılmıyan yere ked ile köpek gider
 41 — Çoban olan koyun güder, oğul babanın huyunu güder

D :

- 42 — Damla damla göl olur, damlacıktan sel olur
 43 — Dağ deyip dangıldama dağın kulağı var
 44 — Düğen öküzünün ağzı tutulmaz
 45 — Değirmene varan unun övüdür, evde oturan nöbet sorar
 46 — Dilini tutan başını kur tarır
 47 — Düşünse daldır sapanı, daldırmazsan kaldır tabanı
 48 — Deniz suyu ne içilir, ne geçilir
 49 — Mart içeri, pire dışarı
 50 — Mart yağar mayıs övünür
 51 — Ekmeden biçilmez
 52 — Ne ekersen onu biçersin
 53 — Elmanın dibi göl, armu - dun dibi yol olmalıdır
 54 — Ekin sapta olur
 55 — Ekinin koyun ayaklısı iyi olur
 56 — Ekin sapta, dane har - manda belli olur
 57 — Eğriden tok, doğrudan aç görülmemiştir
- 58 — Et kanlı, yiğit canlı gerek
 59 — Ekmeksiz ev, köpeksiz köy
 60 — Eşegi düğüne çağırılmış - larda ya suları eksik, ya odunları demiş
 61 — Eğri ağaca yayım, her gördüğüne dayım deme
 62 — Fukara kalbine her kim tokuna dokunma sinesine tanrı okuna
 63 — Güvenme varlığa; düşersin darlığa
 64 — Gün var yılı besler
 65 — Gengereye vatanın nere demişlerde rüzgâr bilir demiş
 66 — Gülün ömrü az olur
 67 — Gelin ayakından çoban değneğinden belli olur
 68 — Her arı bal yapmaz
 69 — Her eğri ağaçtan yay olmaz
 70 — Her işin başı sağlıktır
 71 — Her uzun ağaç kavak değildir
 72 — Her horuz kendi çöplü - günde öter
 73 — Her su geçit vermez
 74 — Herkesin aklı bir olsa koyuna çoban bulunmaz
 75 — Hayir dile eşine, hayir gelsin başına
 76 — İnsanı oturak, tarlayı bitirak bitirir
 77 — İnanma dostuna, saman doldurur postuna

- 78 — İnsan yedikçe üşür, hay-
van yedikçe ısınır
- 79 — Keçi dağda, kıl hararda
- 80 — Kadının biri âla, ikisi belâ
- 81 — Karpuz sulandıkça büyür
- 82 — Karıncanın kanatlanması
zevaline işarettir
- 83 — Kurt komşusunu yemez
- 84 — Kaçan balık iri olur
- 85 — Kork abrilin beşinden,
öküzü ayırır eşinden, kork-
ma zemherinin kışından
- 86 — Kışın ekmeksiz, yazın
gömleksiz yola çıkma
- 87 — Ne çiğ yerim ne karnım
ağırır
- 88 — Ne yavuz ol asıl, ne ya
vaş ol basıl
- 89 — Ödünç güle güle gider
ağhya ağhya gelir
- 90 — Öz ağlamayınca göz ağlamaz
- 91 — Öküze boynuzu ağır gel-
mez
- 92 — Öküzün altında buzağı
aranmaz
- 93 — Bıçak kınımı kesmez
- 94 — Rüzgâr esmeyince yaprak
kımıldamaz
- 95 — Rüzgârlı havanın kuytusu
yağmurlu havanın uykusu
- 96 — Serçeden korkan darı
ekmez
- 97 — Soydur çeker huydur
sürer
- 98 — Taze bardağın suyu so-
ğuk olur
- 99 — Tarlan taşlısı, kızın saçlısı
- 100 — Tatsız çorbaya tuz, akıl-
sız kafaya söz kâr etmez
- 101 — Üzüm çöpsüz, armut sap-
sız olmaz
- 102 — Yegün ata baha yetmez

KURDUN ÖLÜMÜ

Aefred de Vigny'den çeviren

Muzaffer Klâvuz

Bulutlar yangından çıkan dumanlar gibi tutuşmuş ay üzerinde koşuyordu. Ve koruluklar ufka kadar simsiyahtı.

Islak çimenlerde, kesif fundalıklarda, yüksek yamaçlarda konuşmaksızın yürüyorduk. Kırac arazideki çamlara benzeyen çamlar altına geldiğimiz zaman ormandan kovaladığımız gezici kurtların tırnak izlerini gördük. Nefesimizi keserek ve adım atmadan dinledik. Ne koruluk, ne ova havaya bir nefes vermiyordu. Yalnızca fırıldak sanki semaya bağıyordu. Çünkü rüzgâr yerden çok yüksek olduğu için ancak münferit kulelere temas ediyordu. Aşağıda meyilli kayalara karşı olan meşeler dirsekleri üzerinde sanki yatmış ve uyumuşlardı. Hiç bir şey hareket etmiyordu.

Çok geçmeden aranmağa koyulan avcılarının en ihtiyarı kuma yatarak baktı. Bu işlerde hiç te aldanmamış olan bu adam yeni izlerin iki kurtla iki yavrusunun hareket ve kuvvetli pençelerine delâlet ettiğini yavaş sesle bildirdi. Bunun üzerine hepimiz bıçaklarımızı hazırladık; tüfeklerimizi ve onların çok beyaz pırıl-tılarını gizliyerek adım adım, dalları ayırarak, gidiyorduk. Bunlardan üçü durdular; ve ben de onların gördüklerini ararken birdenbire parıldıyan iki göz farkettim. Ve bunların ötesinde, sahipleri dönünce her gün gözlerimizin önünde gürültü ile koşuşan tazılar gibi, dört silik gölgenin ayın altında, fundalıklar arasında oynastıklarını görüyordum. Şekilleri de, dansları da bir birine benziyordu. Fakat kurdun çocukları, sessizlik içinde iki adım ötede, duvarlar içinde, düşmanları olan insanın yarı uykuda olduğunu bilerek zıplıyorlardı. Baba biraz ötede bir ağaca karşı ayakta idi. Dişisi Romalıların taptıkları ve yan tüylerinin altında Remüs ve Romülüs yarım ilâhlarını büyüten mermer kurt gibi istirahat ediyordu. Kurt, iki gergin bacakları, çengel tırnak-larından kuma saplı olarak gelip oturuyor.

Mademki rü'atı kesilmiş ve bütün yolları tutulmuş bir halde yakalanmıştı. Kendini mahvolmuş saydı. Bunun üzerine itlerin en yiğitini sarkan gerdanından yakıcı ağız ile yakaladı.

Bizim etini delen ateşimize, kelpetenler gibi bağrına saplanıp kavuşan keskin bıcaklarımıza rağmen köpek boğulup kendinden çok önce ölürek ayakları altına yuvarlanıncaya kadar demir çenesini açmadı. Sonra onu bıraktı ve bize baktı. Kabza siperlerine kadar yanlarına saplı bıçaklar, kanı ile ıslanmış çimene onu mihliyorlardı. Tüfeklerimiz onu meş'um bir yarım hilâl gibi çeviriyordu. O tekrar bize baktı. Sonra ağzına yayılmış kanını yalayarak yuttu ve nasıl mahvolduğunu düşünmeye tenezzül etmeden ve hiç ses çıkarmadan iri gözlerini kapatarak öldü.

* * *

Alnımı boş tüfeğimin üstüne dayayarak düşünceye daldım ve halledemedim ki dişisi ile yavrularını takipte her üçü de onu beklemek istemişlerdi. Fakat sandığıma göre bu büyük tecrübeye esmer ve güzel dul iki yavrusu olmasaydı onu yalnız bırakmazdı. Onun vazifesi, onları kurtarmak onlara açlığa tahammülü, insanın mahkûm hayvanlarla yaptığı paktın içine ve önüne gelen her yerde kayaların ve ormanların ilk sahiplerinin yer ve yataklarını alan insanın şehrine girmemeyi öğretmekti,

* * *

İçimden ne yazık dedim. Taşıdığımız insan adanın büyüklüğüne rağmen kendimizden ne kadar utanıyorum. Ne kadar düşkünüz. Hayatı ve acılarını nasıl terk etmek gerektiğini bilen sizsiniz, yüksek hayvanlar. Arzda ne olunduğuna ve ne bırakıldığına bakılınca büyüklük yalnız sükûta; üst tarafı hep zâf ve aciz.

— Ah! seni çok iyi anladım vahşi yolcu, son bakışın kalbime kadar işledi. Bu bakış : «yapabilirsen ceht ve teemmülde kalarak stoik gururun yüksek derecesine çık. Orada, ormanlarda doğarak ilkin yükseldim. İnlemek, ağlamak, yalvarmak müsavî derecede aşağılıktırlar. Talihin seni çağırdığı yolda uzun ve ağır vazifeni enerji ile yap. Sonra, daha sonra, benim gibi, sesini çıkarmaksızın ızdırıp çek ve öl », diyordu.

ÇALIŞMALAR

1940 Şubat ayı içinde, iki senelik mesai müddetlerini ikmal etmiş bulunan bütün şubeler, yeniden seçim yapmışlardır. Yeni idare heyeti ile komite üyelerini ve faaliyetleri kısaca bildiriyoruz:

Halkevi Reisi : Osman Cudi Gürsoy.

İdare Heyeti Üyeleri : Abdülkadir Karahan, Dr. Sırrı Reşit, Lütfü Tekin, Recai İlçaytuğ, Mümtaz Gün, Saffet İrtenk, Doğan Budur, Hadi Tuna, Kâzım Kaptanoğlu.

Dil, Tarih, Edebiyat şubesi : Reis Ziya Karamuk, Abdülkadir Karahan, Kâzım Dilcimen, Emin Hekimgil, Mucip Tanju.

Ayda en az iki konferans verilmekte, ayrıca her ayın 21 inci akşamı birer edebiyat gecesi tertip edilmektedir. Büyük Türk şairi Fuzuli ve vatan şairi Namık Kemal'e tahsis edilen müsamere muhitte çok alâka uyandırmıştır. 21 Nisanda « Hâmit gecesi » yapılacaktır...

19 Mayıs Mecmuası çıkarılmaktadır. Eski bir yazması Gazi kütüphanesinde bulunan « Garibname » nin neşri düşünülmekte, Samsun sözlüğü hazırlığı ikmal edilmektedir.

Ar şubesi : Reis Kemal Sezen, Dr. Sırrı Reşit, Fikret İnel, İlyas Altan, Rıza Akpınarlı.

Orkestre faaliyeti, son altı ayda otuz müzisyenin iştirakile beş konser verilmiştir. Heveskârlara haftada iki gün piyano dersleri verilmektedir. Balolar, çay ve aile toplantılarını Halkevi cazi idare etmektedir.

25 kişilik bando, öğretmen Süreyya San'ın idaresinde muvafakiyetle çalışmaktadır. Bando, son altı ay içinde yirmi defa hastahanede ve yirmi defada pakrta konserler vermiştir.

Resim ve heykeltıraşlık ile uğraşmak isteyen heveskârlar için bir resim atölyesi açılmıştır. Yakında tertip olunacak sergi için bu atölyede eserler hazırlanmaktadır.

Gösterit şubesi : Reis Vedat Ürfi Bengü, Lütfü Tekin, Osman Şensoy, Diş tabibi Adnan Serter, Orhan Kobak.

Bu şubenin faaliyeti günden güne inkişaf etmektedir. Altı ayda 17 temsil ve ayrıca 37 defada radyofonik temsil verilmiştir. Salonda bir sahne yapılmıştır.

Spor şubesi : Reis Recai İlçaytuğ, Şeref Özduymuş, Mithat Olcay, Rahmi Draman, Hayri Ertay

Köylüler arasında sporun tamimi için köylerde koşular, güreşler tertip etmiş, dağcılık şubesi açmış, şehir koşularında birincilikleri kazanmak suretile muvaffakiyet temin etmiş, gençlere salon tenisi, zeybek raksları talim ettirmekte bulunmuştur. Bu şubeye mensup gençler, büyük zelzele felâketinde iki ekip teşkil ederek Erbaa ve Reşadiye'deki felâketzedelere yardıma koşmuş ve bir ay çalışmışlardır. Gençlerimizin bu hareketleri : Parti Genel Sekreterliği, Dahiliye Vekilliği, Kızılay, Samsun ve Tokat valileri tarafından takdir edilmiştir.

Sosyal yardım şubesi: Reis Nebahat Erker, Server Eğercin, Mümtaz Gün, Sami Oruz, Dr. Nizamettin.

Muhtaç ailelere bakılmakta, fakir hastalar muayene ettirilerek ilaçları temin olunmakta ve mektep çocuklarından yardım edilmesi gerekenlerin işlerine çalışılmaktadır.

Halk dershaneleri ve Kurslar şubesi : Reis Saffet İrtenk, Lâtif Gökçül, Haluk Seven, Ali Uyak.

Bu şubenin idare ettiği daktilo kursuna 24 bayan; ve dört okuma yazma kursuna 99 bayan, 61 bay devam etmektedir. İki aydanberi devam etmekte olan pasif korunma ve zehirli gaz kurslarına da 150 yurttaş iştirâk eylemektedir.

Kitapsaray ve yayın şubesi : Reis Şefik Alışık, Doğan Budur, Behiç Atabey, Reşad Yücekent, Rifat Akar.

Bu şube, okuma odasını ve hoparlörlerle Halkevi neşriyatını idare etmektedir. Kitap sarayı zenginleştirmiştir. Nisan başında güzel bir kitap ve neşriyat sergisi açmıştır. Son altı ay içinde kitap saraydan istifade edenlerin sayısı «2615» i bulmuştur.

Köycülük şubesi : Reis Hadi Tuna, Dr. Rifat, eczacı Münir Kemal, Rıza Kiper, Ahmed.

Altı ay zarfında altı köy gezisi yapmış, onyediy köyde 3000 meyve aşısı yaptırmış ve binlerce kavak ağacı diktirmiştir. Spor şubesiyle birlikte köylerde sporun taammümüne çalışmış, köylünün sağlık, ziraat bilgilerini arttırmak için köylerde konferanslar vermiş, öğütler neşretmiştir. Bu müddet içinde yüz köylüye istida yazmış, işlerini takip etmiş veya ettirmiş, fakir çocuklara kitap ve ders levazımı dağıtmıştır. Merkezde dört defa köylü toplantısı yapmıştır.

Müze ve Sergi şubesi : Reis Hayri Engin, Kâzım Kaptan-oğlu, Şinasi Oral, Hasan Şecaettin.

Samsun'un eski kıyafetlerini toplamış, bir fotoğraf sergisi açmıştır. Kitap sergisi için yayın kolile iş birliği yapmış ve yakında resim sergisini ve kıyafet müzesini açabilmek arzusu ile mesaisine hız vermiştir.

İdare heyeti ve komiteler, her hafta muayyen zamanlarda içtima etmekte ve Halkevinin daha mükemmel bir sosyal faaliyet merkezi haline gelmesi için enerji ile çalışmaktadırlar.

Samsun Halkevi, yalnız muhtelif şubelere mensup arkadaşların değil aynı zamanda Samsun gençliğinin de samimi bir toplantı yeri olmaktadır. Şubelerin, bu ayrı ayrı hülâsa ettiğimiz faaliyetlerinden başkaca da Halkevimizde müşterek bazı hareketler var. Bu arada Halkevleri yıl dönümünün heyecanlı surette kutlanışını, Parti Sekreterliğinin mesaisini takdir ettiği Halkevimizin temsil ve ar şubelerine mensup kırk gencin Halkevi reisi ile birlikte yapmış oldukları Sivas—Malatya—Elazığ turnesini, yine Halkevimizin tavassutta bulunmaktan zevk aldığı İstanbul Şehir tiyatrosu heyetinin Nisan sonlarından başlayarak Samsun'da bir hafta devam edecek olan faaliyetini ve ikinci İnönü muzafferiyetinin 19 uncu yıl dönümü dolayısıyla 1 Nisan 940 tarihinde yapılan ve bugünün millî tarihimizeki mevkiini tebarüz ettiren törenini kaydetmek isteriz.

İSMAİL SAİB HOCANIN ÖLÜMÜ

İstanbul gazeteleri kısa haberler şeklinde « Beyazıt umumi kütüphanesi sabık müdürü ve eski Darülfunun müderrislerinden dersiam fazıl ve allâmei yegâne İsmail Saib efendi » nin hakka yürüdüğünü yazdılar. Uzun ömrünü bir ilim ve fazilet aşkile tüketmiş olan bu çok kıymetli zat, memleketimizin ve belki de bütün dünyanın son asır içinde Türk ve İslâm ilimlerinde yetiştirdiği en yüksek ve nadir şahsiyetlerden biri idi.. Arapçadaki şayanı hayret vukufu derecesinde, ak saçları arasında kudretinden zerre kadar kaybetmeyen harikulâde hafızası: onu, her gören insanda, hudutsuz bir hürmet ve hayranlık uyandırır. İstedığınız ve hallinde müşkilât içinde çırpındığınız islâmî ilimlerle alâkalı bir meseleyi bu ayaklı kütüphaneden — amma tam ve gerçek mânasile kütüphane — soraydınız. Ufak bir düşünme; sonra ağır ağır va fakat vuzuh ve kat'iyetle dökülen kelimeler... Sorgunuzun tam karşılığı ya avuçlarımızın içindeki not kâğıtlarında, yahut onun emrile kollarınızın arasına açılmış kitap sayfasındadır !.

İsmail Saib hocayı takdir ve hayranlıkla yad eden yalnız Türk âlimleri değildir. Gerçi biz, çoğu zaman, hocalarımızdan onun adını bir büyük bibliyoğrafik eserin adını duyar gibi duyardık. Fakat kulaklarımıza bir çok defalar çarptığı gibi [A. Adnan'ın, Akşam gazetesindeki yazısından da bir kerre daha öğreniyoruz ki] Avrupalı müsteşrikler de onu canlı bir « Keşf—üz—Zunun », bir « Brockelmann » in « Arap bibliyografyası » sayarlardı...

Memleketimizin birinci sınıf âlimleri arasındaki bir çok zevat, onun geniş vukufundan ve kudretli zekâsından çok istifade etmişlerdir. İsmail Saib Efendi ile birlikte muazzam bir irfan hamulesi de « Merkez efendi » hazinesine tevdi olunmuştur. Bizi azıcık olsun teselli eden: Bu büyük alimin « Keşf—üz—Zunun Zeyli » adile hazırladığı çok mühim eserin Maarif Vekillîği tarafından bastırılmakta olduğunu duymuş olmamızdır. Bu zatın hayatının son günlerinde, ona karşı muhabbetini ve kadirşinashlığını onu, İslâm Ansiklopedisi tercüme bürosunun müşaviri sıfatile taziz etmek suretile gösteren Maarif Vekillîğinin, bu nadide eseri, bir an önce Türk ve dünya efkârı umumiyelerinin istifadesine koymakta acele edeceğini umuyoruz. Bu hayırlı iş, hem büyük islâm âliminin ruhunu şad edecek, hem de Türk ve İslâm âlemine çok muhtaç olduğu bibliyoğrafi sahasında parlak bir meş'ale kazandıracaktır. Cenabı Hak ilimdeki vüs'atı derecesinde faziletli ve kâmil olan hoca İsmail Saib'e rahmet eylesin.

19 Mayıs

YENİ KİTAPLARA DAİR NOTLAR

Refik İnce, Hukukî iki makale, üç konferans, S. 72, Üniversite kitap evi, 1940, 25 kuruş .

Adli ve siyasi hitabetimizin efkârı umumiyece hürmet ve takdirle anılan bir siması, muhterem Manisa meb'usu ve Hukuk İlmini Yayma Kurumu Reisi Refik İnce'nin bu son aylarda « Hukukî iki makale, üç konferans » isimli güzel bir eseri neşredilmiş bulunuyor.

Muharrir, eserinin baş tarafında mukaddeme mahiyetindeki küçük bir yazıda « Hakka hizmeti, hukuka hürmeti daima necip vazifelerinden » saydığını ve « Bunu hususî, içtimai, siyasi hayatta tecelli ettirmeğe çalıştığını, çalışmakta olduğunu ve ölünceye kadar da çalışacağını » işaret eylemekte ve « Bu çalışmalar arasında üzerlerinde emekleri bulunan yazılarını, konferanslarını toplu bir hale koymakla irfan kütüphanemize bir damla hediye » etmek arzusunda olduğunu belirtmektedir. Kitaptaki iki makaleden birincisi : Meb'uslukla avukatlık birleşmeli mi ? [S. 5—35] ikinci si de : Avukatlık [S. 69—72] serlevhalarını taşır. Bilhassa birinci makalenin geniş bir tetkik ve tettebbu mahsulü olduğu ilk bakışta bile hiss olunmaktadır. İnsanı, en çok alâkalandıran taraflardan biri de : üslûbun sadeliği, saffeti ve bilhassa fikirlerin hemen her münevverce -dikkat olunursa- kolayca anlaşılabilir şekilde oluşudur. Refik İnce, hayli ağır mevzular arasında kendine has bir meziyetle püblige inmesini bilmiştir. Gerçi hukuk kültürü olmadan hukukî her hangi bir meseleyi iyice anlamak müşküldür.

Fakat nutuklarile meclisi teshir eden hatip, bu makalelere de fesahat ve belâgatini işlemesini bilmiştir. İlme, ilim kudretinden kaybettirmeden tatlı bir ifade verebilmek, her halde yüksek bir iktidare mütevakıf.. Onun içindir ki hukukçu olmayanlar da bu yazıları zevkle okuyabilirler...

Biri İzmir barosunda, diğer ikisi de radyoda verilmiş olan konferanslar şunlardır :

- 1 — İdarî kazada iptal davalarının mahiyeti ve hukukî neticeleri [S. 36—55] ;
- 2 — İdare hukukunda vatandaşın rolü [S. 56—62] ;
- 3 — Vatandaşın amme hukukuna yardımı [S. 63—68] .

Hayatını, her faziletli devlet ve millet adamı gibi vatandaşların faydalı işlerine hasretmekten, hakkı ve hukuku lâyık olduğu hürmet mertebesine isal uğrunda çalışmaktan sevinç duyan Refik İnce'yi, bu hayırlı eserinden dolayı tebrik ve kitabı yalnız hukukçulara değil hukuku seven her münevvere hararetle tavsiye ederiz.

Bu satırların sonuna, son günlerde « Hukuk İlmini Yayma Kurumu » nun hazırlamakla meşgul olduğunu duyduğumuz ve mühim bir boşluğu dolduracak olan « Hukuk Lûgatı » nin de biran evvel neşrini görmek arzusunda olduğumuzu ilâve etmek isteriz.

Burhan Arpad, Şehir (9 tablo), İnanç neşriyatı 1940, fiyatı 30 kuruştur.

Burhan Arpad imzası, matbuatımızın yeni kazandığı kıymetlerdendir. Dört aydanberi iyi bir matbaa tekniği ve entresan münderecatile dikkatimizi çeken «İnanç» mecmuası bazı neşriyatta da bulunmaktadır... Matbuatımızın baskı alanında ilerleyişini gösteren örneklerden biri sayılmaya lâyık denilebilecek derecede muntazam ve temiz olarak basılan «Şehir»: 12X29 boyunda 91 sahifeden ibaret küçük bir kitaptır.

Nuharrir: «Hikâye dokuz tablonun dekoru içinde anlatılmıştır ve bütün tablolar, dekor ve şahıslarile ayrı parçalardır.... Fakat hepsi beraber, bütün bir şehirdir» diyor.

Burhan Arpad'ın küçük hikâyelerden mürekkep olan eseri şu tabloları ihtiva etmektedir;

I — Uğultu (1—6); II. Tüccar ve hamal (13—25); III. Memur (25—31); IV. Monşer ihtiyacı (35—40); V. Bir müsamerei fevkalâde (43—50); VI. Yeni müdür (53—61); VII. Sekize beş var (65—69); VIII. Bütün gün (73—81); IX. Her hangi bir tesadüf (85—91) ...

Bu zarif kitap hakkında umumiyetle mutalâalarımızı şu şekilde hülâsa edebiliriz. Tablolarda realist olunmaya, tabiiilik ve vuzuha ehemmiyet verilmiştir. Uslûp temiz ve akıcıdır. Hanı Jules Lemaitre, Maupassant'ın eserlerinden ve uslûbunda abahsederken: «Realite gibi

alâka uyandırıcı ve heyecan vericidir. Bundan dolayıdır ki haklarında söylenecek çok bir şey bulunmadığı halde çok takdir edilir.

Onun mükemmel bir Türk gibi kuvvetli olmasına rağmen ne söylenebilir» demiyor mu? Burhan Arpad'ın «Şehri»de böyle. Bu eser, zevkle ve hiç sıkıntı duyulmadan okunacak, gezilecek, görülecek bir «Şehir» dir. Eserde couleur local'ın inikâs ettirilebilmiş olması da ayrı bir muvaffakiyettir.

Son senelerde küçük hikâye branşında bilhassa Sabahattin Ali ve Sait Faik birer yüksek edebî kıymet olduklarını eserleriyle ispat ettiler... Onlarla birlikte cidden hikâyeciliğimiz yeni bir merhale aşmak ve yeni bir çığıra temayül etmek üzeredir.

Burhan Arpad'ta bu san'atkârlar kafilesine «Şehir» ile karışmış bulunuyor. «Şehir» in dokuz tablosu ve «İnanç» daki hikâyeleri ondan, daha kuvvetli ve orijinal tablolar bekliyebileceğimizi ihsas ettiriyorlar... Yeniyi ve güzeli arayan her arkadaşı tebrik etmek ve muvaffak olması temennisinde bulunmak bizim için bir zevk olduğu derecede bir vazifedir de!...

KARAHAN

İÇİNDEKİLER

Bir kaç söz		2
İş bölümü	Hazım Berge	3
Gençliğim (Şiir)	Orhan Güvenç	11
Sonsuzluk (Şiir)	Şadi Usal	13
Samsun — Çarşamba türküsü	Abdülkadir Karahan	14
Unutamıyacağım bir an	Emin Hekimgil	17
Düşünceler	Şadi Usal	19
Sözler	Fuad Pınardağ	20
Kurdun ölümü	Muzaffer Klâvuz	23
Çalışmalar (Halkevi haberleri)		25
İsmail Saib Hoca'nın ölümü	19 Mayıs	28
Yeni kitaplara dair notlar	Karahan	29

İmtiyaz sahibi : Osman Cudi Gürsoy
Neşriyat müdürü : Abdülkadir Karahan
Müracaatlar : Samsun Halkevi
19 Mayıs Mecmuası adresine yapılmalıdır
Basıldığı yer : Vilâyet M. - Samsun

10 Kuruştur

Kurum Adı: TÜRK TARİH KURUMU
Sicil No: 255.7.2/24/800921
DERGİLER 19 MAYIS SAMSUN HAJ KEVİ DERGİSİ 44, (1940)
Markası: .MARKASIZ Bulunduğu Yer: Konusu:

